

УДК 31 :[338.45:669]

*Я. В. Федько, асистент
кафедри економічної теорії та прикладної статистики,
ДЗ «Луганський національний університет ім. Тараса Шевченка»*

ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ЯК ОБ'ЄКТ СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

АНОТАЦІЯ. Проведено статистичний аналіз діяльності підприємств металургійної галузі. Розглянуто відповідну інформаційну базу, що забезпечує цей статистичний аналіз. Проілюстровано структуру промисловості Луганщини за показниками обсягу реалізованої продукції та визначено в ній роль і місце металургії.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: металургійні підприємства, інформаційна база, статистична звітність, структура промисловості.

АННОТАЦИЯ. В статье проведён статистический анализ деятельности предприятий металлургической отрасли. Рассмотрена соответствующая информационная база, которая обеспечивает этот статистический анализ. Проиллюстрирована структура промышленности Луганщины по показателям объема реализованной продукции и определено в ней роль и место металлургии.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: металлургические предприятия, информационная база, статистическая отчетность, структура промышленности.

ANNOTATION. The statistical analysis of activity of enterprises of metallurgical industry is conducted in the article. A corresponding informative base which provides this statistical analysis is considered. The structure of industry of Luganshina is illustrated on the indexes of volume of the realized products and certainly in her role and place of metallurgy.

KEYWORDS: metallurgical enterprises, informative base, statistical accounting, structure of industry.

Об'єктивні економічні закони і досвід промислово розвинених країн свідчать про те, що обов'язковою умовою економічного розвитку, головним стратегічним завданням має бути створення комплексу базових галузей промисловості, який є також основою економічної незалежності країни.

В 1990 р. частка металургії в загальному обсязі промислового виробництва країни склала 11 %, але в 1995 р., при загальному зниженні об'єму ВВП до 45 %, вона підвищилася до 21,8 %, у 2000 р. — до 27,4 %, тобто виросла у 2,5 разу, а в 2007 р. досягла

32 %. При цьому діяльність металургійних підприємств забезпечувала до 40 % валютних надходжень до країни [1].

Аналіз існуючої ситуації свідчить про те, що наша металургія в науково-технологічному відношенні на 20—25 років відстає від індустріально розвинених країн. Це відставання виправдовувалося браком капітальних вкладень, які витрачалися на будівництво агрегатів, що працюють за застарілими технологіями. Крім того, така ситуація пояснювалася наявністю грубих помилок керівників галузі та плануючих органів, а в післяреформений період — приватизацією майже всіх підприємств галузі.

Сьогодні до базового комплексу економіки України належать:

— паливно-енергетичний комплекс (ПЕК), що складається з підприємств, що видобувають енергоносії, і підприємств, що виробляють енергію;

— чорна металургія — основний виробник головного масового конструкційного матеріалу — сталі;

— галузі базового машинобудування конструкційного матеріалу — сталі;

— галузі базового машинобудування.

Металургійна галузь має виробничі потужності, які ще в кінці 80-х років забезпечували виробництво до 55 млн т сталі, але у теперішній час використовуються не у повному обсязі. Найважливішою перевагою чорної металургії є конкурентоспроможність нашої металопродукції на зовнішніх ринках, що в період економічної кризи мало вирішальне значення. Зазначимо, що в Україні створено розвинену систему науково-дослідницьких і проектно-конструкторських організацій, що мають великий досвід розробки і реалізації нової технології та будівництва нових підприємств. Важливою в соціально-економічному відношенні є те, що багато підприємств гірничо-металургійного комплексу є градоутворювальними і основою життя крупних міст і цілих районів країни. Крім того, обсяг металургійної продукції складає 40 % ВВП України. Ці особливості, переваги чорної металургії як економічно незалежної галузі промисловості і всієї економіки країни було доведено в період економічної кризи.

Сьогодні на етапі виходу економіки країни з кризи особливо важливо звернути увагу на ефективність управління підприємств металургійної галузі. Ефективність управління, значною мірою залежить від повноти, обґрунтованості й достовірності всієї інформації щодо господарських процесів. Основним джерелом іс-

нуючого інформаційно-аналітичного забезпечення є данні статистичної звітності. Тому наразі **актуальним** є формування інформаційної бази, яка враховує результати проведеного комплексного статистичного аналізу функціонування металургійної промисловості.

Проблеми дослідження металургійної промисловості досліджували Башков Е. О., Пономаренко Д. В., Афонин В. Г., Нестеров П. Г., Васечко О. О., Герасименко В. С., Матковський С. О., Гринькевич О. С., Сорочак О. З., Крамченко Л. І., Пугачова М. В., Прокопович-Павлюк І. В. [2—4]. Однак слід зазначити, що надалі залишаються не вирішеними питання формування надійного інформаційно-аналітичного забезпечення статистичного аналізу діяльності підприємств металургійної галузі, вдосконалення теоретичних і методичних підходів до формування системи показників їх функціонування.

Метою дослідження є проведення статистичного аналізу діяльності підприємств металургійної галузі.

За статистичною класифікацією видів економічної діяльності (КВЕД 2012), металургійну промисловість віднесено до секції D «Переробна промисловість», підсекції DJ «Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів», яка містить 7 складових елементів (табл. 1).

Розглянемо інформаційну базу, що забезпечує статистичний аналіз функціонування підприємств металургійної промисловості.

Переважну більшість зведених економічних показників діяльності металургійних підприємств сучасна вітчизняна статистика одержує зі статистичної звітності. Ведення звітності має для кожного підприємства, в т. ч. для підприємства металургійної промисловості, має обов'язковий характер і передбачає періодичне або одноразове подання органам державної статистики заповнених статистичних формулярів встановленого зразка за певною тематикою. Повний перелік усіх форм статистичної звітності в Україні щорічно переглядається (втрачають чинність одні форми, запроваджуються інші). Протягом останніх років кількість державних статистичних звітів поступово скорочується. Так у 2008 р. — 409 форм звітності, у 2009 р. — 198, у 2010 р. — 185, у 2011 р. — 178. Щодо промислових підприємств, то протягом останніх чотирьох років скорочення відбулося тільки з 21 до 20 одиниць.

Таблиця 1

СТРУКТУРА ПІДСЕКЦІЇ «МЕТАЛУРГІЙНЕ ВИРОБНИЦТВО
ТА ВИРОБНИЦТВО ГОТОВИХ МЕТАЛЕВИХ ВИРОБІВ»

Секція D : Переробна промисловість
Підсекція DJ: Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів
27.1 Виробництво чавуну, сталі та феросплавів
27.2 Виробництво труб
27.3 Інші види первинного оброблення сталі
27.4 Виробництво кольорових металів
27.5 Лиття металів
28.1 Виробництво будівельних металевих конструкцій та виробів
28.2 Виробництво металевих резервуарів, радіаторів та котлів центрального опалення
28.3 Виробництво парових котлів
28.4 Кування, пресування, штампування, профілювання; порошкова металургія
28.5 Оброблення металів
28.6 Виробництво ножових виробів, інструментів та залізних виробів
28.7 Виробництво інших готових металевих виробів

Джерело: [5].

Аналіз існуючої статистичної звітності дає можливість спостерігати діяльність металургійних підприємств у динаміці за основними показниками їх функціонування, а також сформуванати комплекс заходів щодо покращення досягнутих результатів [6, с. 55—57].

Розглянемо інформаційну базу зі статистики металургійних підприємств. Державне статистичне спостереження металургійної промисловості здійснюється шляхом статистичного спостереження за діяльністю металургійних підприємств на основі інтегрованих уніфікованих форм статистичної звітності.

На рис. 1 наведено види статистичної звітності за різними ознаками.

Рис. 1. Види статистичної звітності підприємств

Джерело: [4].

Розглянемо види статистичної звітності підприємств за змістом даних.

Типову (міжгалузеву) статистичну звітність подають усі підприємства (у тому числі підприємства металургійної промисловості), незалежно від виду економічної діяльності та форми власності. А саме це: № 1-підприємництво (річна) та № 1-підприємництво (коротка, річна) «Звіт про основні показники діяльності підприємства»;

— М 1-ПВ (термінова, місячна) та № 1-11В (термінова, квартальна) «Звіт з праці»;

— № 11-03 (річна, поштова) «Звіт про наявність та рух основних засобів, амортизацію (знос)».

Галузева звітність відображає у відповідних первинних даних особливості певної галузі чи виду економічної діяльності підприємства. Для металургійної галузі це:

- № 1-МБ «Звіт про заготівлю та поставку брухту кольорових металів»,

- № 2-МБ «Звіт про заготівлю та поставку брухту чорних металів»,

- № 3-МБ «Звіт металургійного підприємства про використання металобрухту»,

згідно наказу Міністерства промислової політики України «Про затвердження форм державної статистичної звітності щодо операцій з металобрухтом» і Ліцензійних умов господарської діяльності із заготівлі, переробки, металургійної переробки металобрухту кольорових та чорних металів.

Звіти за зазначеними формами складають щоквартально з накопиченими підсумками (січень — березень, січень — червень, січень — вересень, січень — грудень) підприємства, установи, організації всіх форм власності, які здійснюють металургійну переробку металобрухту кольорових і чорних металів і мають відповідні ліцензії.

Кожна форма статистичного звіту, як правило, доповнюється додатково розробленою інструкцією щодо її заповнення. В інструкціях зазначаються правила заповнення окремих граф звіту, а також подаються роз'яснення щодо складу показників звітності, їх оцінки. Досить часто такі правила наводять у кінці статистичного формуляра, але якщо форма звітності містить багато розділів, то відповідні інструкції розробляють, затверджують і видають окремо. Такі інструкції допомагають особі, відповідальній на підприємстві за складання та подання статистичної звітності, заповнити її правильно та своєчасно, з дотриманням уніфікованого методичного підходу до порядку розрахунку відповідних показників.

Перейдемо до аналізу даних, які відображають діяльність підприємств досліджуваної галузі у Луганській області. Область займає провідне місце в Україні за різними видами промислової діяльності: видобутку кам'яного вугілля, первинної обробки нафти, обробки металобрухту чорних і кольорових металів, випуску нафтопродуктів, азотних добрив, кальцинованої соди, синтетичних смол і пластмас, скла. Промисловий потенціал області — це багатогалузевий комплекс з провідними галузями промисловості. В регіоні сформувалися три крупні промислові вузли. Спеціалізацію Луганського вузла визначають підприємства машинобудування, металообробки і легкої промисловості; Алчевсько-стахановського — підприємства вугільною, металургійною і машинобудівною; Лісичансько-рубжансько-северодонецького підприємства хімічної, нафтохімічної промисловості.

Розглянемо структуру промисловості Луганщини. На рис. 2—4 представлено структуру промисловості Луганщини за показниками обсягу реалізованої продукції за 2004, 2008 і 2010 рр. Представлені

на рисунках діаграми дають змогу наглядно висвітлити структуру та динаміку розвитку промисловості регіону у докризовий період (2004 рік) і частково у післякризовий (2008—2010 рр.).

Рис. 2. Структура промисловості Луганщини за показниками обсягу реалізованої продукції 2004 р., %

Джерело : складено автором за даними [7].

Протягом 2004 року у структурі промисловості Луганщини за показниками обсягу реалізованої продукції найбільшу частку займала промисловість з виробництва коксу, продуктів нафтоперероблення (30,2 %), на другому місці металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів (20,8 %), на третьому — добувна промисловість. Її частка складала 13,9 %.

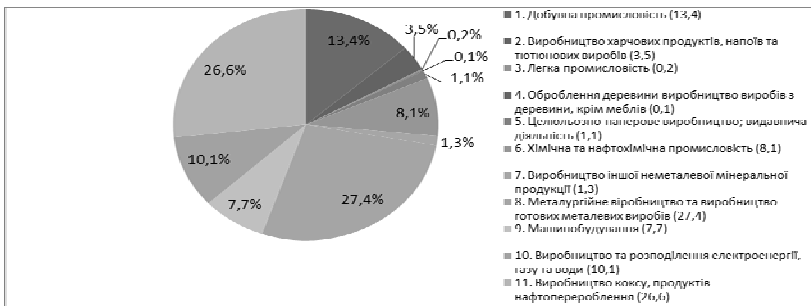

Рис. 3. Структура промисловості Луганщини за показниками обсягу реалізованої продукції 2008 р., %

Джерело : складено автором за даними [7].

У структурі промисловості Луганщини за показниками обсягу реалізованої продукції за 2008 рік найбільшу частку займала металургійна промисловість, що склала 27,4 %, на другому місці — виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення (26,6 %), третьою залишається добувна промисловість. Її частка склала 13,4 %.

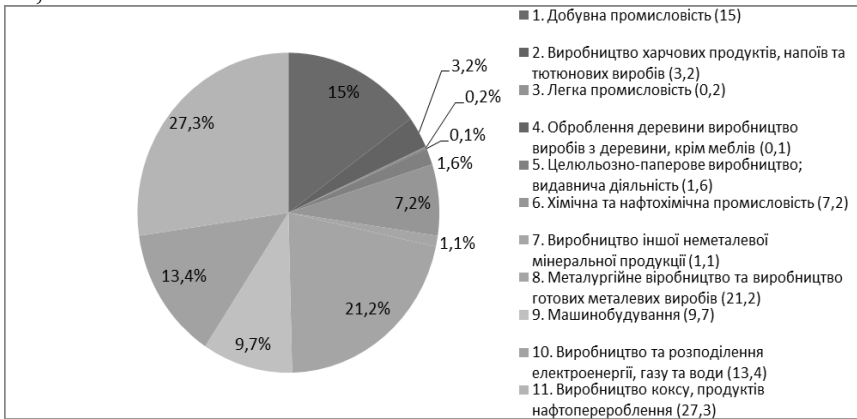

Рис. 4. Структура промисловості Луганщини за показниками обсягу реалізованої продукції 2010 р., %

Джерело : складено автором за даними [7].

У 2010 році перше місце у структурі промисловості Луганщини за показниками обсягу реалізованої продукції зайняла промисловість з виробництва коксу, її частка склала 27,7 %, на другому — металургійна промисловість (21,3 %), а на третьому — залишається добувна промисловість часткою 15 %.

Проаналізувавши структуру та динаміку промисловості області, можна зробити такі висновки:

1. У структурі промисловості Луганщини металургія займає одне з перших місць наряду з нафтопереробною та добувною промисловістю. Ці галузі характеризують спеціалізацію регіону. Їх частка у реалізованій промисловій продукції області складає близько 80 %.

2. У період 2004—2008 рр. зростала частка металургії на 7 %. Активне зростання частки металургійної промисловості у цей період пояснюється сприятливою ситуацією для розвитку металургійних підприємств.

3. У період 2008—2010 рр. у Луганській області значно скоротилася частка металургійної промисловості у структурі промисловості Луганщини за показниками обсягу реалізованої продукції на 6,2 %. Щодо інших галузей, то їх частка зростає: електроенергії — на 3,3 %, вугільної та нафтопереробної — на 0,7 %, машинобудування — на 2 %, добувної — на 1,6 %. Дещо скоротилась частка хімічної та нафтохімічної промисловості на 1 %. Отже, у 2010 році частка металургії у структурі промисловості Луганщини за показниками обсягу реалізованої продукції була на рівні 2004 року. Таке суттєве скорочення частки металургії пояснюється впливом економічної кризи (українська металургія в цілому значно скоротила виробництво та реалізацію продукції) та здороженням енергоносіїв із Росії.

На рис. 4—5 представлено динаміку основних видів продукції металургійної галузі: чавуну, сталі та феросплавів.

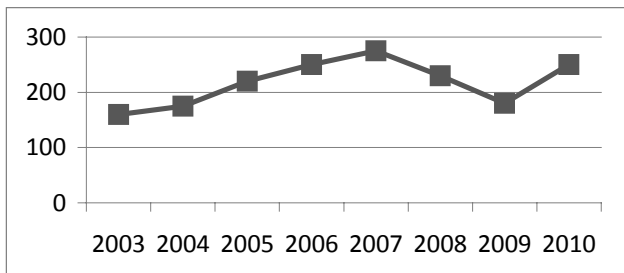

Рис. 4. Виробництво феросплавів у Луганській області за 2003—2010 рр., тис. т

Джерело: складено автором за даними [7].

Протягом 2003—2010 рр. виробництво феросплавів постійно змінювалося, зростаючи зі 155 тис. т у 2003 році до 275 тис. т у 2007 році. Період 2008—2010 рр. був відмічений зменшенням виробництва феросплавів до 250 тис. т.

У металургійному виробництві й виробництві готових металевих виробів випуск промислової продукції за січень—вересень 2011 р. збільшився на 30,4 % порівняно з минулим роком, у тому числі на підприємствах з лиття металів — у 1,5 разу, з виробництва чавуну, сталі й феросплавів — на 32,3 %, готових металевих виробів — на 27,7 %. При цьому індекс

промислової продукції у виробництві труб склав 98,4 %. За січень—вересень 2011 р. в області вироблено 2,6 млн т напівфабрикатів, отриманих безперервним литтям, 1,2 млн т готового прокату чорних металів, 297,1 тис. т сталі без напівфабрикатів, отриманих безперервним литтям, 223,8 тис. т труб великого й малого діаметрів, профілів пустотілих із чорних металів, 184,4 тис. т феросплавів.

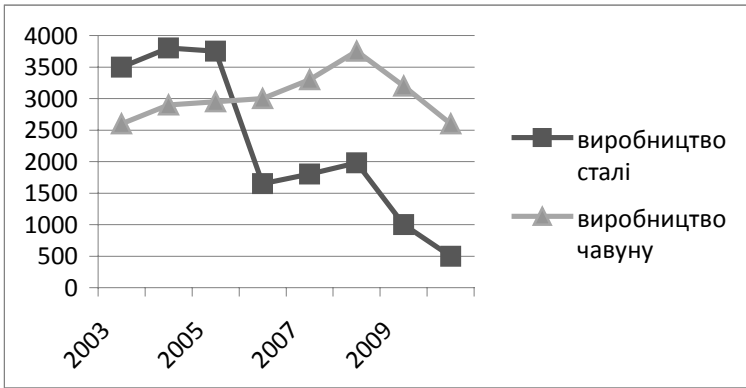

Рис. 5. Виробництво чавуну та сталі у Луганській області за 2003—2010 рр., тис. т

Джерело : складено автором за даними [7].

У металургійній галузі Луганщини майже 95 % продукції виробляє Публічне акціонерне товариство (ПАТ) «Алчевський металургійний комбінат», ПАТ «Стахановський завод феросплавів», Лутугінський науково-виробничий валковий комбінат, ПАТ «Луганський трубний завод», товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ) «Метали й полімери». Крім того, перелічені товариства планують більш ніж на третину збільшити темпи зростання виробництва і виробити продукції на 15,6 млрд грн [8].

Незважаючи на труднощі в останні роки металургійні підприємства Луганщини продовжують нарощувати виробництво. Незаперечним є й той факт, що металопродукція, вироблена на підприємствах Луганщини, вважається високоякісною, конкурентоспроможною й поступово завойовує нові позиції, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Проведений статистичний аналіз діяльності металургійних підприємств свідчить про значущість чорної металургії в економіці України та обґрунтоване надання їй пріоритетної ролі на етапі побудови ринкових відносин в Україні. Тому реальною базою відновлення економіки України може бути лише металургія як галузь, що має найбільший виробничий потенціал. Пріоритетна роль і значення в рішенні цього завдання належать чорній металургії як єдиною економічно незалежною та головною експортоутворюючою галуззю нашої економіки. Чорна металургія є економічним підґрунтям подальшого розвитку Луганської області та України.

Література

1. *Ефименко Г. Г.* О неотложных задачах развития чёрной металлургии как главной базовой отрасли экономики Украины / Г. Г. Ефименко, В. П. Самарай // Металл и литьё Украины. — 2010. — № 3. — С. 3—8.
2. *Васечко О. О.* Передумови і досвід використання адміністративної інформації в статистиці підприємств // Статистика України. — 2003. — № 3. — С. 4—9.
3. *Пономаренко Д. В.* Питання комплексного відображення інвестиційної діяльності у статистичній звітності // Статистика України. — 2005. — № 2. — С. 74—80.
4. *Пугачова М. В.* Основні методологічні засади порівняння показників кон'юнктурних обстежень промислових будівельних та торгових підприємств країн ЄС та України // Статистика України. — 2003. — № 2. — С. 19—29.
5. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://justicon.ua/kod-kved-2010—2011>.
6. *Матковський С. О., Гринькевич О. С., Сорочак О. З, Крамченко Л. І., Прокопович-Павлюк І. В.* Статистика підприємств: Навчальний посібник / За ред. С. О. Матковського. — Львів: Світ, 2007. — 440 с.
7. Офіційний сайт Головного управління статистики у Луганській області, [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://lg.ukrstat.gov.ua>
8. Луганська обласна універсальна наукова бібліотека ім. М. О. Горького [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.irp.lg.ua/ukr/content.php>

Статтю подано до редакції 05.04.12 р.